

שירותי טלה-רפואה במערכת הבריאות: צמצום או הרחבת פערים בבריאות?

פרופ' דניאל שפרלינג¹, ד"ר מוטי חיימי² ופרופ' אפרת שדמי¹

¹ החוג לסיעוד ע"ש שריל ספנסר, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה.
² הפקולטה לרפואה, טכניון; החוג למנהל מערכות בריאות, המכללה האקדמית עמק יזרעאל.

dsperling@univ.haifa.ac.il; mottih@yvc.ac.il; eshadmi@univ.haifa.ac.il

מטרות

- (1) לתאר ולבחון את האופן שבו פיתוח שירותים אלה ויישומם המעשי לוקח בחשבון ומשקף פערים בנגישות בבריאות וברמת הבריאות.
- (2) להציע ולשקול דרכים לשיפור הנגישות לשירותים אלה והשימוש בהם.

שיטות מחקר

מחקר איכותני-תיאורי המבוסס על הגישה הפנומנולוגית-פרשנית. המחקר נערך באמצעות ראיונות עומק חצי-מובנים עם 14 קובעי מדיניות ומנהלים רפואיים בכירים בתחום הטלה-רפואה בקופות החולים, בתי החולים ומשרד הבריאות. הראיונות נערכו בין דצמבר 2023 – דצמבר 2024. כל הראיונות הוקלטו ותומללו.

רקע

שירותי רפואה מרחוק מערבים מטופלים בהחלטות טיפוליות באמצעות דרכי גישה נוחות. בעוד שלשירותים אלה תועלות רבות, במיוחד במצבים שאינם כוללים טיפול רפואי דחוף ובמקרים שבהם הטיפול המבוקש אינו מצריך מגע ישיר או קרוב עם המטפל, קיימים מספר חסמים לשימוש בהם, למשל בנסיבות שבהן המטופלים מאתגרים מבחינה טכנולוגית, הם בעלי אוריינות נמוכה, חווים קשיים בתפעול הטכנולוגיות ועוד.

בנוסף, מיעוטים אתניים ותרבותיים, בעלי הכנסה או השכלה נמוכה, ותושבים המתגוררים באיזורים כפריים ומרוחקים הם בעלי סיכוי גבוה יותר לחוות חסמים לנגישות לשירותים אלה. לפיכך, לא ברור באיזו מידה שירותים אלה מצמצמים פערים בבריאות או מרחיבים אותם.

תוצאות

ניתוח הראיונות העלה 3 תמות מרכזיות:

1. מדיניות ארגונית לצמצום פערים

"כל התהליך הזה של הפסיכותרפיה או למשל ה-CBT אז הוא מתבצע באונליין בלי להגיע למרפאה. וזה, זה משהו שאני מוצא אותו בטיפול שהוא מאוד יעיל כי הוא עוזר להנגיש, להנגיש את השירות הזה בצורה יותר נוחה. כי בסוף, בסוף התורים גם לבריאות הנפש הם מאוד ארוכים בארץ (אסף), מנהל לשעבר של מערך רפואה דיגיטלית בבי"ח).

2. טלה רפואה ככלי לצמצום פערים

"אם מטופל מיישוב צפוני מאוד או דרומי מאוד יוכל לתקשר עם אחד הרופאים הבכירים במרכז שיהיה זמין לו ויוכל לקבל עצה מרחוק...אז זה בהחלט יכול לצמצם את הפערים, כי טכנית קשה להגיע אליו. להגיע מקריית שמונה אל תל אביב זה סיפור של יום שלם רק להיטלטל בדרכים ובאמצעי התחבורה (יוסף), יועץ רפואי בכיר בקופה)

3. הטלת ספק או ביקורתיות בנוגע לתרומת שירותי הטלה-רפואה לצמצום פערים

"אנחנו יודעים שאין מספיק למשל מכונים אונקולוגיים שיכולים להתייעץ איתם מהאזור. אז זה ממש מההתחלה זה גם מצמצם פערי אי שוויון, אבל באותו הרגע יכול להיות שחלק מהאנשים אין להם בכלל אינטרנט טוב ביישוב שלהם ומכשיר לעשות ממנו התייעצות, אז זה גם עלול להגביר. אני חושבת שזה צריך להעסיק אותנו כל הזמן, זה משהו שצריך להיות כל הזמן ב-Back of the mind (יעל, יועצת ארגונית במשרד הבריאות).

מסקנות

המחקר חושף מחלוקת בין משתתפי המחקר בנוגע לשאלת תרומתם של שירותי טלה-רפואה לצמצום פערים בבריאות ובנגישות לבריאות. בעוד שרוב משתתפי המחקר תארו אמצעים מגוונים לפיהם שירותים אלה מקדמים מדיניות של צמצום פערים, שלכשעצמה נמצאת בעדיפות גבוהה אצל הקופות, הראיונות חושפים מגבלות אינהרנטיות, הקשורות בשימוש בטלה-רפואה, ובכללן חסמים כלכליים, תרבותיים וטכניים, שמונעים או מקשים על אוכלוסיות מוחלשות במיוחד לעשות שימוש בשירותים אלה.